



**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ТА
ЗАХИСТУ СПОЖИВАЧІВ**

**Регламент дій
при проведенні робіт, які пов'язані з
застосуванням пестицидів при вирощуванні
сільськогосподарських культур та зберіганні с/г
продукції**



Регламент дій розроблений спеціалістами управліннь фітосанітарної безпеки та державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Головного управління Держпродспоживслужби в Івано-Франківській області.

В регламенті відображені необхідні вимоги щодо техніки безпеки при проведенні робіт із пестицидами для зведення до мінімуму негативної дії пестицидів і агрохімікатів на людей та довкілля.

Регламент розрахований для керівників та організаторів проведення міроприємств у сфері захисту рослин колективних сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, продавців засобів захисту рослин, власників дачних та індивідуальних господарств.

Загальні вимоги

Асортимент, засоби, сфера застосування пестицидів, норми, кратність обробок повинні відповідати "Переліку пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні", доповненнями до "Переліку..." та інструкціям з безпечного застосування пестицидів, які затверджені (погоджені) установами Міністерства охорони здоров'я, Мінекобезпеки та іншими зацікавленими організаціями.

Обробка рослин та інших об'єктів повинна здійснюватись суворо за показаннями з обов'язковим врахуванням економічної межі шкідливості (ЕПШ), ступеню розвитку хвороб рослин і бур'янів, а також прогнозу погоди.

Місцеві органи державної виконавчої влади разом з іншими зацікавленими підприємствами і установами організовують та проводять заходи щодо санітарно-гігієнічного та медичного забезпечення робіт, пов'язаних з застосуванням пестицидів у відповідності з чинним законодавством.

До всіх видів робіт, пов'язаних із застосуванням пестицидів, робітники повинні допускатися по наряду при наявності посвідчення про спеціальну підготовку та медичної книжки встановленого зразка на право робіт із пестицидами (Додатки 1 і 2). Медична книжка та посвідчення видається строком на один рік особам, що пройшли профілактичний огляд і курсову гігієнічну підготовку по 14 годинній програмі та володіють способами надання першої долікарської допомоги при отруєнні пестицидами (Додаток 13). Медична книжка видається головою медичної комісії, посвідчення - керівником підприємства, установи, або учбового центру, який проводив підготовку.

Всі роботи з пестицидами і протруєним насіннєвим матеріалом обов'язково реєструються в спеціальних журналах (Додатки 8, 9, 10, 11).

Всі роботи з пестицидами слід проводити в ранні ранкові (до 10) і вечірні години при мінімальних висхідних повітряних потоках. Як виняток, допускається проведення обробок у денні години у похмурі і прохолодні дні з температурою навколишнього повітря нижче +10 град.С.

У зоні роботи з пестицидами необхідно обладнати місця для відпочинку і приймання їжі, які забезпечуються бачками з питною водою, рукомийником і медичною аптечкою (Додаток 13). Це місце повинно розташовуватися не ближче 200 метрів від межі застосування пестицидів.

Завчасно, але не менше чим за дві доби до початку проведення кожної хімічної обробки, адміністрація господарств сповіщає населення, власників суміжних сільськогосподарських угідь та об'єктів про місця, строки і методи застосування пестицидів. У період проведення робіт у радіусі 200 м від меж ділянок, що обробляються, повинні бути встановлені попереджувальні написи.

Забороняється допуск сторонніх осіб до місць застосування пестицидів. Забороняється залишати пестициди та отруєні принади без охорони в місцях застосування, на польових станах, індивідуальних господарствах та інших місцях.

У період проведення робіт тимчасове збереження пестицидів дозволяється на спеціально виділених ділянках, при наявності надійного укриття та охорони.

Приготування розчинів пестицидів і заправка апаратури для їх застосування повинні здійснюватися на стаціонарних розчинних вузлах або пунктах із використанням засобів механізації виробничих процесів.

Господарства повинні бути забезпечені пересувними агрегатами для приготування розчинів і заправки обприскувачів типу АПЖ-12, АПР "Темп" та інш. Майданчики розчинних вузлів і пунктів повинні мати тверде покриття з забезпеченням стоку поверхневих вод в спеціальні бетоновані резервуари.

Категорично забороняється приготування розчинів пестицидів безпосередньо у полі без засобів механізації.

Застосування авіаційним методом

Виконання авіаційних робіт по застосуванню пестицидів у сільському і лісовому господарстві повинно здійснюватися у відповідності до вимог "Державних санітарних правил авіаційного застосування пестицидів і агрохімікатів у народному господарстві України", ДСП 382-96, затверджених наказом МОЗ України від 18.12.96 р. № 382.

Для виконання авіаційних робіт по застосуванню пестицидів при проведенні агрохімічних заходів за сільськогосподарськими і лісовими культурами дозволяється використовувати повітряні судна (літаки, вертольоти, надлегкі літальні апарати - НЛА), які зареєстровані в державному реєстрі повітряних суден цивільної авіації України та мають сертифікат на право виконання авіаційно-хімічних робіт.

Авіаційним методом можуть бути застосовані тільки ті пестициди і агрохімікати, що пройшли державну реєстрацію і включені в "Перелік препаратів, дозволених до авіаційного застосування в Україні", (погоджується Міністерством охорони здоров'я, Мінекобезпеки і затверджується Укрдержхімкомісією).

Відповідальність за дотримання вимог санітарних правил і норм при авіаційному застосуванні пестицидів покладається на замовника виконання авіаційних робіт та власника повітряних суден сільгоспавіації.

Авіаційні працівники (пілоти, техніки, інженери, мийники), а також працівники замовника (робітники завантажувального майданчика, сигнальніки) повинні мати допуск на право здійснення робіт з пестицидами і агрохімікатами, який видається після проходження медичного огляду і спеціального навчання керівниками підприємств, в яких вони працюють.

Всі працівники, які зайняті на авіаційно-хімічних роботах повинні мати при собі Допуск, медичну книжку і наряд на виконання певних робіт з пестицидами і агрохімікатами.

Заплановані для авіаційних обробок сільськогосподарські і лісові угіддя повинні бути занесені на карти-схеми землелісокористування. Проекти авіаційно-хімічних робіт погоджуються установами Держсанепіднагляду і Мінекобезпеки не пізніше, чим за 10 діб до початку робіт.

За три доби до початку проведення авіаційних обробок замовник робіт повинен здійснити запобіжні заходи згідно з вимогами ДСП 382-96.

При застосуванні пестицидів за допомогою авіації необхідно суворо витримувати визначені ДСП 382-96 санітарно-захисні зони від ділянок авіахімічних обробок до інших об'єктів (населених пунктів, тваринницьких і птахоферм, джерел водопостачання, тощо):

- 5 км від місця постійного перебування медоносних пасік;
- 2 км від рибогосподарських водоймів, відкритих джерел водопостачання, місць випасання домашніх тварин, об'єктів природно-заповідного фонду;
- 1 км від населених пунктів, тваринницьких і птахоферм, а також посівів с/г культур, які використовуються в їжу без термічної обробки, садів, виноградників і місць проведення інших с/г робіт.

Застосування пестицидів авіаційним методом в сільському господарстві повинно здійснюватися в ранкові та вечірні години дня, при швидкості руху повітря, що не перевищує - 3 м/с (дрібнокрапельне обприскування) і 4 м/с (крупнокрапельне обприскування), температурі повітря не вище +22 град.С, робоча висота над об'єктом обробки повинна бути не менше 3 м.

Всі роботи по приготуванню робочих розчинів пестицидів та завантаженню їх в баки обприскувача повітряного судна повинні проводитися з максимальним використанням засобів механізації та герметизації.

Застосування пестицидів авіаційним методом не повинно супроводжуватися забрудненням ними повітря населених пунктів, води джерел питного водопостачання та культурно-побутового призначення. Забороняються авіаобробки шляхом опилування дустовими формами препаратів.

Застосування за допомогою наземної апаратури

Обприскування вентиляторними і штанговими обприскувачами допускається при швидкості вітру до 3 м/с (дрібнокрапельне) і 4 м/с (крупнокрапельне). Застосування гербіцидів із поливною водою шляхом дощування (гербігація) допускається при швидкості вітру до 4 м/с.

Відповідальність за дотримання метеорологічних умов несе керівник робіт, який забезпечує використання об'єктивних методів вимірювання температури і швидкості руху повітря.

При застосуванні пестицидів розташування працюючих відносно машин і апаратів повинно здійснюватись з урахуванням напрямку вітру з тим, щоб виключити попадання пестицидів у зону дихання працюючих.

Зона санітарного розриву від населених пунктів, тваринницьких комплексів, місць проведення ручних робіт по догляду за сільгоспкультурами, водойм і місць відпочинку при вентиляторному обприскуванні повинна бути не менше 500 м, при штанговому і гербігації дощуванням - 300 м. При застосуванні аерозольних генераторів регульованої дисперсності санітарно-захисні зони повинні відповідати вимогам, зазначеним в інструкції для даного виду апаратури; обробка посівів у цих зонах допускається при напрямку вітру від населених пунктів і інших об'єктів, що підлягають санітарному захисту.

Внесення пестицидів у ґрунт (гранули, розчини, порошки, зріджені гази) дозволяється тільки за допомогою спеціальної апаратури (фумігатори, аплікатори та ін.). Забороняється для внесення гранульованих пестицидів у ґрунт застосування туковисівних пристроїв.

Категорично забороняється приготування гранульованих пестицидів, у тому числі і на основі мінеральних добрив, безпосередньо в господарствах і ручне змішування мінеральних добрив з гранульованими пестицидами. Використання гранульованих форм пестицидів першого класу небезпечності у відповідності з гігієнічною класифікацією допускається тільки при обробці сільськогосподарських культур із тривалим вегетаційним періодом при застосуванні індустриальних технологій їх вирощування.

Захист бджіл від хімічного токсикозу

Головне управління Держпродспоживслужби нагадує сільгоспвиробникам, **які застосовують ХЗЗР під час цвітіння медоносних рослин, згідно статті 37 Закону України «Про бджільництво» зобов'язані не пізніше ніж за три доби до початку обробки попередити про це пасічників, пасіки яких знаходяться на відстані 10 км від оброблених площ письмовим повідомленням, а також по радіо чи через місцеву пресу.** При цьому повідомити точну дату обробки, територію і культури, що будуть оброблюватися, назву препарату, форми і методи його застосування, ступінь і строки дії токсичності препарату і вказівку щодо строку ізолювання бджіл. Власники пасік повинні обов'язково зареєструватися в сільській раді, на території якої вони знаходяться, своєчасно інформувати сільські ради, сусідні господарства про місця перебування своїх пасік на стаціонарі і при перевозках.

Після одержання повідомлення про майбутню хімічну обробку, бджоляр повинен до її початку вивезти пасіку в безпечне місце або ізолювати бджіл у вуликах на термін, передбачений обмеженнями при застосуванні конкретних пестицидів. Акцентується увага на необхідності прийняття мір по охороні бджіл від можливого отруєння.

На тарних етикетках пестицидів і агрохімікатів в обов'язковому порядку повинні бути указані номери державної реєстрації цих засобів, а також інформація про клас небезпечності для бджіл («небезпечний для бджіл» або «безпечний для бджіл»).

Обробку нектароносів проводять у період відсутності льоту бджіл у ранкові та вечірні години. Допускається проведення їх в денний час, в похмуру прохолодну погоду, коли бджоли не вилітають із вулика.

Для попередження зносу пестицидів, хімічну обробку рослин проводять при швидкості вітру 3 м/с (для дрібнокапельного) і 4 м/с (для крупнокапельного обприскування), при застосуванні аерозолі швидкість вітру не повинна перевищувати 2 м/с. Висота польоту літака повинна бути мінімальною. На кордонах ділянок, оброблених пестицидами, повинні бути виставлені знаки безпеки на відстані у межах видимості від одного знаку до другого, які повинні контрастно

виділятися на навколишньому фоні. Знаки прибирають тільки після закінчення встановлених строків очікування. Строки ізоляції бджолиних сімей залежить від ступеня токсичності і періоду збереження активності пестицидів на рослинах. Вони можуть збільшуватися на 1-2 дні при пониженні температури і збільшенні вологості повітря відносно прийнятих норм в даній зоні. Більшість пестицидів втрачають свою токсичність і становляться безпечними для бджіл через 1-3 доби після обробки рослин і невелика група – через 5-7 днів. Детоксикація через добу після застосування настає, наприклад, для таких препаратів як: Бітоксикацилін, Далапон, Діален, 2,4-Д амінна сіль, 2М-4Х, Трефлан, препарати на основі міді. Детоксикація на 3-7 добу настає переважно після застосування інсектицидів. Найбільш небезпечною групою, що викликають порушення травлення у бджіл, а інколи і загибель всіх сімей на пасіці є інсектициди, доведено що приблизно в 95% випадках, а гербіциди в 4% випадках і 1% приходиться на інші групи пестицидів.

Юридичні та фізичні особи, які проводять діяльність, що впливає або може вплинути на стан бджіл, зобов'язані забезпечити їх охорону, дотримуватися діючих нормативно-правових актів, що передбачають охорону бджіл від отруєння. В Україні діє Інструкція по профілактиці отруєння бджіл пестицидами. Згідно статті 38 Закону України «Про бджільництво» відповідальність за порушення законодавства в галузі бджільництва несуть особи, винні у неповідомленні (приховуванні) або наданні неправдивої інформації про виникнення загрози бджолам при застосуванні засобів захисту рослин.

Хімічний токсикоз бджіл викликають пестициди, які застосовують при захисті сільськогосподарських культур від шкочинних організмів. Отруєння бджіл спостерігається в весняно-літній період при масовій обробці посівів і садів. Отруєння виникає в результаті грубих порушень правил застосування пестицидів і санітарних вимог при обробці рослин пестицидами, а саме: відсутністю інформації для бджолярів про час, місце, характер хімічних обробок, проведення хімічних обробок у денний час при масовому льоту бджіл, обробітку сільськогосподарських рослин і садів у фазу цвітіння. Під час цвітіння плодово-ягідних рослин, ріпаку, гірчиці не можна проводити обробку пестицидами, інакше квітки можуть отримати опік, а бджоли і інші корисні комахи-обпилювачі загинути. Обробку потрібно проводити в фазу бутонізації, до цвітіння. Отруєння бджіл відбувається в деяких випадках і при дотриманні правил обробітку, наприклад:

- оброблювана не квітуча культура знаходиться поряд з квітучими медоносами; знесення пестицидів з обробленої площі на сусідні медоносні угіддя;
- попадання безпосередньо на територію пасіки при застосуванні пестицидів методом авіації;
- нерідко отруєння бджіл настає при споживанні роси з листя або міжвузлів.

Пестициди попадають в організм бджіл трьома шляхами: через шкірні покриви, разом з кормом та водою, при вдиханні повітря, насиченого пестицидами. На основі діючої речовини імідаклоприду зареєстровано багато препаратів проти шкідників озимої пшениці (хлібний турун, клоп шкідлива черепашка), картоплі (колорадський жук), ріпаку та гірчиці (ріпаковий квіткоїд) та багатьох інших. Препарати на основі імудаклоприду відносяться до 3 класу небезпечності для людини і 1 класу небезпечності для бджіл. Не можна забувати, що бакові суміші деяких пестицидів більш небезпечні для бджіл, ніж кожний окремо препарат. Перевищення встановленої норми витрати, збільшення концентрації робочого розчину може

значно підвищити клас небезпечності препарату. Таким чином, **правильний вибір пестициду, виконання всіх технічних та санітарних норм має виняткове значення для попередження отруєння бджіл.** Після закінчення строку детоксикації рослин відкривають льотки у 1-2 сім'ях: якщо на протязі 2-3 часів льоту признаки отруєння у бджіл не проявляються, відкривають льотки у всіх сім'ях. Вивезення пасік на період обробок до іншого місця медозбору відбувається на період 5 діб і більше на відстань понад 5-7 км від місць проведення авіаційних обробок, а при проведенні наземних обробок пестицидами на відстань 3-5 км.

Фумігація (газація)

Фумігаційні роботи проводяться переважно в стаціонарних приміщеннях. Для фумігації дозволяється використовувати головним чином високолеткі і токсичні речовини швидкої дії.

Дозвіл на проведення фумігаційних робіт видається територіальною санітарно-епідеміологічною станцією і установою Мінекобезпеки. Проведення фумігації (газації) на судах МФ регламентується спеціальними документами.

З моменту початку газациї і до закінчення останньої обов'язково забезпечується цілодобова охорона об'єкта. Виділені для охорони особи повинні бути забезпечені протигазами і пройти попередній інструктаж із техніки безпеки. Забороняється проводити газацию об'єктів, розташованих на відстані менше 200 м від житлових і 100 м від виробничих приміщень та залізничних колій. Забороняється газация об'єктів при температурі повітря (зовнішнього і всередині приміщення) нижче +10 град.С і вище +25 град.С та швидкості руху повітря більше 7 м/сек.

Газацию дозволяється проводити тільки спеціально навченим і забезпеченим ЗІЗ бригадам у складі не менше 3-х працюючих. Проведення робіт з газациї допускається за умови використання працюючими протигазів і спецодягу (спецвзуття, комбінезон, рукавички); передбачених діючими вимогами стандартів безпеки праці.

До початку проведення газациї в приміщенні щільно закривають всі пройми та щілини. Після випуску необхідної кількості фуміганту робітники закривають вентилі балонів, виходять з приміщення, що газується, щільно закривають двері і знімають протигазу в безпечній зоні. Після закінчення передбаченого інструкцією для конкретного фуміганту часу експозиції, проводиться дегазація приміщення шляхом активного провітрювання, а при відсутності механічної вентиляції - пасивного (послідовне відкривання вікон і дверей).

У випадках, коли питома вага газу перевищує питому вагу повітря, необхідно організувати провітрювання підвальних приміщень.

Після видалення фуміганту з приміщень закривають вікна та двері, і підвищують температуру повітря в приміщенні на 2-3 град.С у порівнянні з періодом фумігації. Через 12-16 годин здійснюють провітрювання до повного зникнення запаху фуміганту. Перевірка об'єкта на повноту дегазації здійснюється обов'язково в денні години з застосуванням рекомендованих для конкретних фумігантів методів аналізу. Дегазація вважається повною, коли вміст фуміганту в повітрі об'єктів не перевищує ГДК в повітрі робочої зони.

Закінчення дегазації встановлюється особисто керівником робіт, який дає письмовий дозвіл на право користування приміщенням.

При дегазації приміщень, розташованих у житловій зоні, вміст шкідливих речовин в атмосферному повітрі не повинен перевищувати відповідної ГДК (ОБРВ).

Виготовлення і застосування отруєних принад

Готувати і застосовувати отруєні принади дозволяється тільки спеціально підготовленим бригадам, за рецептурою та у відповідності з інструкціями Мінагропрому, погодженими Міністерством охорони здоров'я. Пестициди для боротьби з гризунами є високоотруйними для людини та тварин і потребують суворого дотримання заходів безпеки і норм витрати препарату.

Отруєні принади готують у спеціально виділеному приміщенні, обладнаному витяжною шафою, з цементною або покритою керамічною плиткою підлогою, або на відкритому повітрі на майданчиках із твердим покриттям.

Поблизу майданчика повинен бути навіс або намет для збереження засобів індивідуального захисту, умивальник, мило і рушники. Питну воду доставляють у спеціальному бачку з краном і кришкою, закритою на замок.

Готування принад повинно проводитися в спеціальних змішувачах, або в пристроях. Готові принади зсипаються в паперові або поліетиленові мішки з відповідним написом.

При виготовленні отруєних принад для запобігання зміни фізико-хімічних та токсичних властивостей пестицидів необхідно дотримуватись послідовності робіт, яка визначена відповідними інструкціями. Всі особи, що мали контакт з пестицидами або отруєними приладами у перервах і по закінченні робіт, повинні ретельно вимити руки й обличчя з милом, рот прополоскати чистою водою.

Отруєні принади розкидають спеціальними наземними машинами й апаратурою (РПГ-100, СЕП-100 і ін.). Забороняється застосування фосфіду цинку авіа методом. При розкиданні або розкладці принад вручну використовують дозуючі мірки (ложечки, кухлики і т.д.).

Невикористані отруєні принади здають на зберігання під розписку в основний склад пестицидів або передають іншому господарству, що проводить боротьбу з гризунами.

Категорично забороняється застосування отруєних принад на територіях шкіл та дитячих закладів.

Протруювання, зберігання, перевезення та сівба насіння

Централізоване протруювання насіння здійснюється на насінневих заводах і пунктах, устрій і експлуатації яких повинні відповідати "Гигиеническим требованиям к проектированию, устройству и эксплуатации отделений централизованного протравливания", "Нормам технологического проектирования предприятий послеуборочной обработки и хранения продовольственного, фуражного зерна, масличных культур и трав" та діючим відомчим інструкціям, погодженим Міністерством охорони здоров'я.

Машини для централізованого протруювання насіння повинні відповідати вимогам ГОСТ 23914-79 "Протравливатели семян. Общие технические условия" і ГОСТ 12.2.003-91 "ССБТ. Оборудование производственное. Общие требования безопасности".

Забороняється використовувати для протруювання насіння ртутьорганічні пестициди.

Децентралізоване протруювання насіння здійснюється в господарствах на відкритому повітрі (пункти протруювання), або в спеціальних приміщеннях відповідно до відомчих інструкцій, погоджених МОЗ. Пункти протруювання розташовуються з урахуванням рози вітрів і перспективного плану забудови населених пунктів на відстані не менше 200 м від житлової зони, підприємств, приміщень для утримання худоби і птиці, джерел водопостачання. Забороняється їх розміщення в 1 і 2 зонах округів санітарної охорони курорту, на території заповідників, а також в санітарних зонах рибогосподарських водойм.

Територія пунктів протруювання повинна бути озеленена та огорожена.

Кількість протруєного насіння повинно суворо реєструватись (Додаток 8). Не допускається протруювання насіння у кількостях, що перевищують потребу для сівби.

Завчасне протруювання насіння дозволяється тільки при наявності спеціальних приміщень для його безпечного збереження. Необхідно здійснювати вологе протруювання посівного матеріалу з використанням плівкоутворюючих препаратів. Сухе протруювання не допускається.

Завантаження протруєного насіння повинне проводитися тільки в щільно пригнані до вивантажувальних пристроїв мішки з міцних, непроникних для пестицидів матеріалів або в завантажники сівалок. На мішках повинен бути напис стійкою фарбою "ОТРУЙНЕ" або "ПРОТРУЄНО".

Мішки з протруєним насінням повинні зашиватися спеціальними машинами або щільно зав'язуватися. Не допускається пересипання розфасованого протруєного насіння в іншу тару. Залишки використаних за зміну пестицидів передаються черговій зміні, про що робиться запис у книзі обліку протруєного насіння. При припиненні на тривалий час робіт по протруюванню, агрегат знешкоджується, а залишки пестицидів здаються на склад, про що робиться запис у журналі обліку (Додаток 6).

Протруєне насіння для сівби відпускається тільки за письмовим дозволом керівника господарства або організації з точною вказівкою його кількості. Невикористане для сівби насіння по акту повертається на склад, або передається іншим господарствам тільки для сівби. Залишок протруєного насіння варто зберігати в ізольованому приміщенні до майбутнього року з дотриманням усіх правил і запобіжних заходів, установлених для пестицидів.

Протруєне насіння зберігають в мішках (з щільної тканини, паперових або поліетиленових) під замком або в силосних ємкостях, що мають устрої для подачі насіння і автотранспортні сівалок. Забороняється зберігання протруєного насіння на підлозі і майданчиках насипом.

Категорично забороняється зберігання протруєного насіння разом з продовольчим, фуражним зерном. Облік посівного матеріалу проводиться комірником, який відповідає за його безпечне зберігання.

Категорично забороняється змішувати протруєне насіння з непротруєним, здавати його на хлібоприймальні пункти, використовувати в якості харчового продукту, корму сільськогосподарських, домашніх тварин і птиці.

Перевозити протруєне насіння до місця сівби дозволяється тільки в мішках із щільної тканини або в автотранспортувальних сівалках. Забороняється перевезення людей разом із протруєним насінням. Для сівби протруєного насіння слід користуватися тільки справними сівалками. Кришка насіневого ящика повинна бути весь час щільно закрита. Не допускається вирівнювати рівень протруєного насіння у сівалці руками, для цього використовуються дерев'яні лопатки.

Особливості використання пестицидів на присадибних ділянках

Приготування робочого розчину. Для приготування робочого розчину потрібна чиста водопровідна або колодязна вода. Вода зі ставків містить багато мулистих часток, які зв'язують діючу речовину препарату та зменшують його ефективність. Спочатку потрібно приготувати маточний розчин в окремій тарі в об'ємі 1/3 від необхідного. Пакет препарату відрізають по верхньому краю. Сипучі препарати висипають в ємкість з водою для маточного розчину (тару спалюють), рідкі препарати виливають і кидають в ємкість порожній пакет. Маточний розчин ретельно перемішують. Потім розчин переливають в оприскувач через спеціальне сито або марлю, доливають водою до потрібного об'єму.

Сумісність препаратів. При проведенні обприскування рослин часто виникає потреба провести обробки проти декількох шкочинних об'єктів (наприклад, фунгіцид та інсектицид). Для цього готують бакові суміші: в один об'єм води додають 2 або 3 препарати. Але спочатку потрібно попередньо зробити тест на сумісність в невеликих кількостях. Обов'язково необхідно дотримуватись такого порядку розчинення препаратів:

Водорозчинні гранули → Водні розчини або Концентрати суспензії → Концентрати емульсії

Не бажано робити бакові суміші з препаратами, які містять мідь. Готовий робочий розчин необхідно використати в день приготування, суспензії – відразу після приготування.

Проведення обприскування. Плодові дерева починають обприскувати з верхівки крони, поступово переходячи донизу. Робочим розчином необхідно покривати не тільки верхню, а й нижній бік листка. Розпилювач має бути на відстані 0,5м від оброблюваної поверхні. Обприскують поверхню листя рівномірно до появи першої великої краплі, яка не стікає. Овочеві культури, суницю, які знаходяться під деревами і дозрівають, на час обробки закривають поліетиленовою плівкою. Не обробляють перед дощем або якщо на листі є роса. Кращий час для обприскування – вечірні години та рано вранці, коли понижена активність живих організмів у безвітряну суху погоду при температурі не більше +25⁰С. Не проводити обприскування під час цвітіння, для запобігання пошкодженню квітів, отруєнню бджіл та корисної ентомофауни.

Для правильного та безпечного використання засобів захисту рослин на присадибних та дачних ділянках **слід дотримуватись основних правил:**

1. Обприскувати рослини, коли шкідник чи хвороба перебувають у найбільшій фазі (стадії). Для цього необхідно користуватися фенологічним календарем та вдатися до консультації спеціаліста.

2. Використовувати тільки дозволені до застосування на присадибних ділянках препарати.

3. Застосовувати препарати в оригінальних фірмових упаковках, що дасть змогу уникнути покупки фальсифікату.

4. Під час роботи з препаратами забороняється курити, пити або вживати їжу.

5. Дотримуватись загальних вимог індивідуального захисту, оберігати, згідно з рекомендаціями, домашніх тварин, бджіл та птицю під час роботи з засобами захисту рослин.

6. При потраплянні препарату на шкіру – зняти забруднений одяг, промити теплою водою з мило або слабким содовим розчином. При потраплянні в очі – ретельно промити їх великою кількістю води. При проковтуванні негайно звернутися до лікаря з упаковкою з-під препарату.

7. Зберігати препарати в закритих оригінальних упаковках в добре вентильованому захищеному від сонця і вологи місці при температурі не нижче 0⁰C та не вище +35⁰C. Зберігати окремо від продуктів харчування, кормів і питної води. Не допускати можливості доступу до препаратів дітей та домашніх тварин.

Робота на площах, оброблених пестицидами

Обробка вегетуючих рослин пестицидами повинна проводитися після завершення кожного етапу ручних робіт по догляду за ними. Проведення сільськогосподарських робіт на ділянках, де були застосовані пестициди, і допуск на них людей дозволяється тільки після закінчення строків, що гарантують їх безпеку у відповідності до "Переліку пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні", Додатків до "Переліку...", інструкцій з безпечного застосування пестицидів, регламентів зазначених в переліку Державних гігієнічних нормативів "Допустимі рівні вмісту пестицидів у сільськогосподарській сировині, харчових продуктах, повітрі робочої зони, атмосферному повітрі, воді водоймищ, ґрунті" та в доповненнях до нього. Ці строки регламентовані з урахуванням фізико-хімічних властивостей пестицидів, кумулятивних властивостей, токсичності, віддалених ефектів, стійкості в навколишньому середовищі, умов застосування, препаративних форм, видових особливостей рослин і фази їх розвитку, характеру робіт, що виконуються та інш. При цьому враховується (для кожного конкретного препарату) можливе надходження в зону дихання працюючих парів пестицидів або їх метаболітів, ґрунтового пилу, який містить токсичні речовини, резорбцію хімічних речовин крізь шкіру при контакті з рослинами, а також подразнюючу дію пестицидів.

Для обробки культур, при вирощуванні яких переважно використовується ручна праця, повинні в першу чергу застосовуватися малотоксичні та малолеткі пестициди.

Не допускається проведення ручних робіт після випадання осадків напередодні запланованого строку виходу на роботу і при температурі повітря вище

20 град.С. У цих випадках строки виходу збільшуються на одну добу, ручні роботи слід проводити після механізованого розпушування ґрунту.

В порівнянні з рекомендованими необхідно збільшити на три доби строки безпечного проведення робіт на площах з густими посівами (кукурудза, хміль, тютюн і ін.), а також на погано провітрюваних ділянках (балки, ділянки біля лісосмуг і ін.). У безвітряну погоду ручні роботи на таких ділянках забороняються.

Протягом доби забороняється проведення ручних робіт на ділянках, які межують з обробленими пестицидами полями. Зона санітарного розриву при цьому повинна складати при штанговому обприскуванні не менше 300 м, вентиляторному - 500 м, авіаційному - 1000 м (з урахуванням напрямку вітру).

Проведення ручних робіт в зонах санітарного розриву оброблених пестицидами площ проводиться з дотриманням передбачених для цих препаратів безпечних строків. Проведення сільськогосподарських робіт на оброблених пестицидами площах в обов'язковому порядку реєструється бригадиром у спеціальному журналі

ПРАВИЛА

ЗНЕШКОДЖЕННЯ ЗАЛИШКІВ ЗАБОРОНЕНИХ І НЕПРИДАТНИХ ДО ВИКОРИСТАННЯ ПЕСТИЦИДІВ

1. Інвентаризація заборонених і непридатних до використання пестицидів здійснюється згідно з "Тимчасовою інструкцією по проведенню інвентаризації заборонених і непридатних до використання в сільському господарстві пестицидів на базах

агрохімформувань та в колективних сільськогосподарських підприємствах" К. 1997 р. Заборонені та непридатні до використання метал-вмісткі пестициди (ртуть-, миш'як-, мідьвмісткі сполуки та інш.) підлягають захованню. При цьому галоїд-, фосфор-, сірко-, азотвмісткі заборонені і непридатні для використання пестициди, або їх суміші знезаражують хіміко-термічним засобом шляхом спалювання на полігонах згідно "Порядка накоплення, транспортування, обезвреживання і захоронення токсичних промислових відходів" М. МОЗ СРСР 1985).

2. Знищення хлорсуміші, сірковуглецю, анабазин-сульфату і нікотин-сульфату проводять з додаванням до них подвійної (по вазі) кількості кашки хлорного вапна.

3. Ціансплав знешкоджують сумішшю, що складається зі свіжеприготованих 10%-них розчинів залізного купоросу і каустичної соди (на 100 р. пестициду застосовують 6 л. першого і 3 л. другого розчину). Пестицид вводять у знешкоджуючий розчин, поступово й обережно, уміст перемішують біля 30 хвилин, залишають для повноти знешкодження на 3-4 години і потім виливають у яму.

Кількість препаратів синильної кислоти, що одночасно знищуються (ціаносплав та ін.), не повинна перевищувати 200 г.

4. Пестициди можуть бути знешкоджені методом органоґрунтового компостування відповідно до "Временной инструкции по обезвреживанию пришедших в негодность пестицидов методом органопочвенного компостирования".

5. Знищення пестицидів проводиться в присутності відповідальної особи, яка виділена керівником господарства, і оформляється актом за підписом керівника колективного сільськогосподарського підприємства. У акті вказується найменування організації, назва знищеного препарату, його кількість, місце і засіб знищення, прізвище особи, відповідальної за проведення цих робіт. Акт повинен зберігатися у комірника.

ПРАВИЛА НАДАННЯ ПЕРШОЇ ДОЛІКАРСЬКОЇ ДОПОМОГИ ПРИ ОТРУЄННІ ПЕСТИЦИДАМИ

Перша допомога включає само- і взаємодопомогу, яку здійснюють самі працюючі, і допомогу, що надають медичні працівники. Потерпілого насамперед треба вивести з зони, що містить пестицид, зняти засоби індивідуального захисту, звільнити від здавлюючого одягу.

Пестицид, що потрапив на шкіру, змити струменем води, краще з милом, або зняти за допомогою тканини або ватного тампона, а потім промити шкіру достатньою кількістю води. При надходженні пестициду в очі необхідно негайно добре промити їх достатньою кількістю води. При надходженні у шлунок потерпілому необхідно дати випити декілька стаканів води або розчину марганцевокислого калію слабо рожевого кольору і викликати блювоту. Процедуру повторити 2-3 рази. (Забороняється викликати блювоту у хворого, що знаходиться в непритомному стані або при наявності судоми). Після цього потерпілому дають випити 0,5-1 стакан води з 4-5 таблетками карболену або активованого вугілля (1 столова ложка на 0,5 склянки води). Потім дати тільки сольове проносне (20-30 гр. гіркої солі на 0,5 склянки води). Потерпілого необхідно зігріти. Якщо він у непритомному стані, грілки слід застосовувати з великою обережністю, щоб уникнути опіків. При отруєнні пестицидами, які викликають підвищення температури тіла (ДНОК, пентахлорфенол і ін.), тепло протипоказане. У таких випадках показані холодні компреси. При послабленні дихання потерпілому дають нюхати нашатирний спирт. У випадку припинення дихання необхідно негайно приступити до штучної вентиляції легень одним із наступних методів:

1. Метод "рот у рот": особа, яка проводить штучну вентиляцію, повинна стати збоку від потерпілого, відвести його голову назад, витягнути нижню щелепу вперед, відкрити рот та вивільнити язик. Особа, яка надає допомогу, робить глибокий вдих і швидко і різко з частотою до 25 разів у хвилину вдуває потерпілому в рот повітря (на рот потерпілому можна покласти нещільну марлю); в момент вдування необхідно закривати ніс потерпілого.

2. Метод "рот у ніс" - потерпілого кладуть на бік. Особа, яка надає допомогу, вдуває повітря у ніс потерпілого. В момент вдування він закриває долонею лівої руки рот потерпілого, долонею правої руки здавлює нижню частину грудної клітини постраждалого в момент видиху. Тривалість видиху повинна бути в 2 рази довшою за тривалість вдиху.

У разі зупинки серця проводять його зовнішній масаж крізь грудну клітину. Постраждалого кладуть на жорстку поверхню, злегка піднімають ноги, поклавши

під них подушку або спецодяг, звільняють поверхню грудної клітини та шию від одягу. Потрібно стати збоку від постраждалого, і долонями рук (одна на іншій) натискають на грудну клітину в області грудини в точці на межі середньої та нижньої її третини, потім енергійними рухами з достатньою силою (грудина повинна прогинатися на глибину 3-5 см) ритмічно натискає на грудну клітину 60-70 разів в хвилину. Масаж серця роблять до прибуття лікаря. При наявності судоми необхідно виключити всякі подразнення, забезпечити хворому цілковитий спокій. При попаданні в шлунок подразнюючих речовин (формалін та ін.) дати випити зволакуючий засіб (крохмальний слиз). Забороняється давати молоко, жири, алкогольні напої.

При шкірних кровотечах - прикладати тампони, змочені перекисом водню, при носових кровотечах - укласти постраждалого, підняти і злегка закинути голову, прикладати холодні компреси на перенісся і потилицю, у ніс - тампони, зволожені перекисом водню. При отруєнні фосфорорганічними сполуками, яке супроводжується слинотечею, звуженням зіниць, затрудненням дихання, уповільненим пульсом, м'язовими посмикуваннями, слід вводити препарати беладони: 3-4 таблетки бесалолу (бекарбону) або 2-3 таблетки белалгіну. В усіх випадках отруєння пестицидами (навіть легкого) необхідно якомога швидше звернутися до лікаря або фельдшера.

АПТЕЧКА ПЕРШОЇ ДОЛІКАРСЬКОЇ ДОПОМОГИ

1. Аспірин	30 табл.
2. Бесалол (або бекарбон, белалгіні)	60 табл.
3. Борна кислота	60 р.
4. Вазелін борний	1 тюбик
5. Валідол	30 табл.
6. Гірка проносна сіль	300 г
7. Гірчиця (порошок)	200 г
8. Карболен (активоване вугілля)	100 г
9. Крохмаль	200 г
10. Марганцевокислий калій	20 г
11. Настойка йоду 10%-ного	50 мл
12. Настойка йоду 5%-ного	50 мл
13. Настойка валеріани	30 мл
14. Нашатирний спирт	25 мл
15. Перекис водню 3%-ний	100 мл
16. Пірамідон (амідопірін)	20 табл.
17. Харчова (двовуглекисла) сода	200 г
18. Розчин брильянтової зелені 1%-ний	100 мл
19. Сіль кухонна	200 г
20. Бинти стерильні	10 шт.
21. Бинти нестерильні	10 шт.
22. Вата гігроскопічна	150 г
23. Джгут або закрутка	1 шт.
24. Індивідуальні пакети першої допомоги	5 шт.
25. Кисневі подушки	2 шт.
26. Косинки	3 шт.
27. Лейкопластир 1x5 см	5 шт.
28. Ножиці	2 шт.
29. Рукавички медичні	3 пари
30. Піпетки	10 шт.
31. Серветки стерильні	10 шт.
32. Термометр медичний	3 шт.
33. Шини дратові або сітчасті	3 шт.

МЕДИЧНА КНИЖКА
особи, яка працює з пестицидами і агрохімікатами

Прізвище _____
Ім'я, по батькові _____
Рік народження _____
Місце роботи _____
Посада _____
З якого року працює з пестицидами і агрохімікатами _____

Підпис володільця книжки _____

Висновок медичної комісії : **протипоказання за станом здоров'я для виконання робіт з пестицидами відсутні**
Голова медичної комісії

(прізвище, ім'я, по батькові, підпис)

М.П.

Дата видачі книжки _____ 200__ р.
Термін дії до _____ 200__ р.

КНИГА
обліку приходу-витрати пестицидів по складу
господарства за _____ рік
Найменування пестициду

Дата прийому або видачі пестицидів	По якому документу і звідки надійшов пестицид або кому переданий (виданий)	Приход	Витрата	Залишок на день обліку	Підпис одержувача
1	2	3	4	5	6

Примітка. Препаративні форми рідких препаратів повинні бути приведені у ваговій концентрації по вазі в %, по об'єму в г/л, а приход (витрата) повинен бути приведений у кг (л) з урахуванням різновиду питомих ваг.

Книга повинна бути пронумерована сторінками, прошнурована, скріплена печаткою, з підписом керівника господарства.

По мірі надходження нових найменувань пестицидів їм відводять відповідні сторінки для обліку.

ЖУРНАЛ
обліку застосування пестицидів/на посівах, у садах, теплицях і ін./у бригаді N _____
 Господарство _____ району
 _____ області _____

N	Культура	Сорт	N поля	Площа, що фактично оброблена (га)	Фаза розвитку культури	Найменування пестициду, препаративна форма	Засіб застосування і марка машини	Дата застосування		Концентрація препарату, в %, по д.р. у г/л	Витрата пестицидів на га (кг)	Дата збору врожаю	Підписи осіб, що відповідають за хіміобробку
								початок	закінчення				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

ЖУРНАЛ
обліку протруєного насіння

N	Вид насіння	Кількість насіння, (кг/т)	Найменування пестициду, препаративна форма	Витрата пестициду (г, кг, л/т)	Дата протруєвання	Особа, що відповідає за протруєвання	Кому, коли та в якій кількості видане протруєне насіння	Підпис
1	2	3	4	5	6	7	8	9

ЗАТВЕРДЖУЮ
посада, підпис керівника
" ___ " _____ 20__ р.

НАРЯД
на виконання робіт з пестицидами і агрохімікатами

_____ (адреса місця виконання роботи, найменування ділянки тощо)

Початок роботи _____ г. _____ хв. _____ число _____
_____ місяць 20 _____ р.

Відповідальний керівник робіт _____

_____ (посада, прізвище, ініціали)

з бригадою у складі _____ чол. _____

_____ (професія, прізвище, ініціали всіх працівників)

Доручається виконати _____

_____ (конкретний зміст, місце, умови роботи)

Заходи безпеки _____

Інструктаж з техніки безпеки провів _____

_____ (посада, прізвище, ініціали, дата, підпис)

Наряд видав _____

_____ (посада, прізвище, ініціали, дата, підпис)

Наряд і інструктаж отримав _____

_____ (прізвище, ініціали, підпис, дата, час)

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про захист рослин

Стаття 18. Права та обов'язки підприємств, установ, організацій та громадян у сфері захисту рослин

Стаття 18. Права та обов'язки підприємств, установ, організацій та громадян у сфері захисту рослин

Підприємства, установи, організації усіх форм власності та громадяни у сфері захисту рослин мають право:

отримувати в установленому порядку повну та достовірну інформацію про появу, поширення, розвиток шкідливих організмів та їх шкодочинність;

брати участь у розробці та обговоренні проектів цільових програм захисту рослин, вносити пропозиції з цих питань до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту рослин;

на відшкодування збитків, завданих їм внаслідок порушення законодавства про захист рослин.

Підприємства, установи, організації усіх форм власності та громадяни зобов'язані у сфері захисту рослин:

проводити систематичні обстеження угідь, посівів, насаджень, продукції рослинного походження, сховищ тощо і в разі виявлення поширення шкідливих організмів інформувати про це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту рослин;

додержувати технології вирощування рослин сільськогосподарського та іншого призначення;

допускати до робіт, пов'язаних із транспортуванням, зберіганням, застосуванням засобів захисту рослин, їх торгівлею, лише осіб, які пройшли згідно з цим Законом спеціальну підготовку та мають на те відповідне посвідчення і допуск, що видаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту рослин, щороку; { Частина другу статті 18 доповнено абзацом згідно із Законом N 1628-IV ([1628-15](#)) від 18.03.2004; із змінами, внесеними згідно із Законом N 3042-VI ([3042-17](#)) від 17.02.2011 }

своєчасно проводити комплекс профілактичних і винищувальних заходів щодо боротьби з шкідниками, хворобами і бур'янами;

виконувати регламенти зберігання, транспортування та застосування засобів захисту рослин;

використовувати відповідну техніку, обладнання та засоби громадської і особистої безпеки;

відшкодовувати підприємствам, установам, організаціям усіх форм власності та громадянам завдані їм збитки в установленому законодавством порядку;

сприяти державним фітосанітарним інспекторам у виконанні покладених на них обов'язків. { Абзац дванадцятий частини другої статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом N 5462-VI ([5462-17](#)) від 16.10.2012 }

КОДЕКС УКРАЇНИ

Про адміністративні правопорушення

Стаття 83-1. Порухення законодавства про захист рослин
Порухення законодавства про захист рослин:

- 1) поширення шкідливих організмів внаслідок порушення технології вирощування рослин сільськогосподарського та іншого призначення;
- 2) екологічно не обгрунтоване здійснення захисту рослин;
- 3) неповідомлення (приховування) або надання неправдивої інформації про загрозу посівам, деревним насадженням, іншій рослинності відкритого та закритого ґрунту, а також продукції рослинного походження від шкідливих організмів;
- 4) завезення на територію України та реалізація засобів захисту рослин, а також речовин і сировини для їх виготовлення, що не пройшли державних випробувань і реєстрації;
- 5) ухилення від пред'явлення або неперед'явлення засобів захисту рослин для проведення їх огляду, дослідження;
- 6) недодержання вимог нормативно-правових актів з питань захисту рослин, що призвело до пошкодження, погіршення стану рослин та якості продукції рослинного походження, а також забруднення довкілля, - тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від десяти до вісімнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 188-12. Невиконання законних вимог посадових осіб спеціально уповноважених органів виконавчої влади у сфері захисту рослин

Невиконання законних вимог посадових осіб спеціально уповноважених органів виконавчої влади, які здійснюють державний контроль за додержанням законодавства про захист рослин, — тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб — від десяти до вісімнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.